

Дмитро К. Семенда, Богдан С. Гузар, Олена В. Семенда
**ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

У статті розглянуто основні проблеми функціонування місцевих бюджетів в умовах запровадженій в 2015 р. на державному рівні бюджетної децентралізації, яка розширила базу оподаткування та збільшила обсяги надходжень майже вдвічі порівняно з минулим роком. На прикладі даних конкретного бюджету міста обласного значення в Черкаській області досліджено стан забезпеченості фінансовими ресурсами міського бюджету для виконання делегованих державою повноважень та детально розглянуто джерела покриття дефіциту в коштах на оплату праці працівників бюджетних установ в частині освітньої та медичної субвенцій. Встановлено, що виконання місцевих бюджетів в 2016 р. також ускладнюється дефіцитом в коштах. Запропоновано джерела додаткових фінансових ресурсів для фінансування системи охорони здоров'я та ряд змін задля удосконалення нормативно-правового середовища функціонування місцевих бюджетів.

Ключові слова: місцеві бюджети; децентралізація; фінансові ресурси; медична субвенція; освітня субвенція.

Табл. 3. Літ. 18.

Дмитрий К. Семенда, Богдан С. Гузар, Елена В. Семенда
**ПРОБЛЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ
В УСЛОВИЯХ БЮДЖЕТНОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ**

В статье рассмотрены основные проблемы функционирования местных бюджетов в условиях введенной в 2015 г. на государственном уровне бюджетной децентрализации, которая расширила базу налогообложения и увеличила объемы поступлений почти вдвое по сравнению с прошлым годом. На примере данных конкретного бюджета города областного значения в Черкасской области исследовано состояние финансовой обеспеченности городского бюджета для выполнения делегированных государством полномочий и детально рассмотрены источники покрытия дефицита в средствах на оплату труда работников бюджетных учреждений в части образовательной и медицинской субвенций. Установлено, что выполнение местных бюджетов в 2016 г. также усложняется дефицитом в средствах. Предложены источники дополнительных финансовых ресурсов для финансирования системы здравоохранения и ряд изменений, которые усовершенствовали бы нормативно-правовую сферу функционирования местных бюджетов.

Ключевые слова: местные бюджеты; децентрализация; финансовые ресурсы; медицинская субвенция; образовательная субвенция.

Dmytro K. Semenda¹, Bohdan S. Huzar², Olena V. Semenda³
**THE PROBLEMS OF LOCAL BUDGETS OPERATION
UNDER BUDGET DECENTRALIZATION**

The main problems of local budgets operation under budget decentralization introduced in 2015 at the state level as well as the enlarged taxation base and increased volume of revenues by nearly twice as compared with the previous year are considered in this article. The assurance of a local budget with financial resources for the fulfillment of delegated task is studied on the case study of a district town in the Cherkasy region. Sources for covering the deficit in funds on labour remuneration in public organizations, in particular, education and medical subventions are reviewed. Sources of supplementary financial resources for funding the healthcare system and some changes in regulatory support of local budgets are proposed.

¹ Uman National University of Horticulture, Ukraine.

² Uman National University of Horticulture, Ukraine.

³ Uman National University of Horticulture, Ukraine.

Keywords: local budgets; decentralization; financial resources; medical subvention; education subvention.

JEL classification: H72.

Peer-reviewed, approved and placed: 22.04.2016.

Постановка проблеми. Формування місцевих бюджетів з року в рік відбувається в умовах вкрай обмеженого фінансового ресурсу. Основною проблемою у забезпеченні виконання делегованих державою повноважень є невідповідність між обсягом цих повноважень та фінансовим ресурсом, переданим державою на їх виконання.

Фінансово залежні від центральних органів влади органи місцевого самоврядування (ОМС) перетворюються на виконавців доручень у межах відповідної території, але вони не здатні здійснювати схвалені населенням заходи і вирішувати місцеві проблеми [10, 6].

Нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, впроваджена відповідно нововведенням, закріпленим у Податковому [3] та Бюджетному [2] кодексах України з 2015 р., передбачає зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування; встановлення нового механізму бюджетного вирівнювання; надання бюджетної автономії місцевим бюджетам та підвищення їх фінансової самостійності; розширення наявної дохідної бази місцевих бюджетів, в т.ч. за рахунок запровадження нових видів трансфертів (базова дотація, освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів, медична субвенція; субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру) тощо.

Хоча запроваджена на державному рівні бюджетна децентралізація у 2015 р. розширила базу оподаткування та збільшила обсяги надходжень до місцевих бюджетів, проблема, пов'язана з незабезпеченістю коштами, продовжує набувати ще більшої гостроти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням зміцнення фінансової основи ОМС, бюджетної децентралізації, повноважень ОМС присвячували свої праці ряд вітчизняних провідних науковців, таких як О.П. Кириленко [10], І.О. Луніна [10], А.В. Лучка [10], І.Б. Перегінець [14], Л.Д. Тулуш [18] та ін. Водночас досліджувана проблема має незавершений характер та вимагає подальших досліджень та розробок у цій сфері, а також удосконалення правового середовища функціонування місцевих бюджетів.

Мета дослідження – розглянути основні проблеми функціонування місцевих бюджетів в умовах податково-бюджетної реформи на прикладі конкретного бюджету, окреслити перспективи подальшого реформування бюджетних відносин, запропонувати джерела додаткових фінансових ресурсів та зміни правового поля діяльності місцевих бюджетів.

Основні результати дослідження. Місцеві бюджети 2015 р. характеризувалися збільшенням доходів за рахунок введення нових податків і зборів: акцизного податку, податку на нерухоме майно, плати за надання інших адміністративних послуг, зарахуванням єдиного податку до загального фонду бюджету та іншими нововведенням, проте забезпечувати видаткові частини бюджетів

протягом року було надто складно через недостатній обсяг фінансового ресурсу. Причина такої ситуації — запровадження фінансування лікувальних закладів та загальноосвітніх шкіл за рахунок медичної та освітньої субвенцій з державного бюджету, обсяги яких не забезпечували асигнуваннями відповідні заклади, навіть на розрахунки по заробітній платі працівників та енергоносіях.

Американський вчений Р. Масгрейв зазначав: «Забезпечення суспільних послуг має визначатися і оплачуватися тими, хто отримує від них вигоду. Суспільні послуги, користь від яких має все населення країни, мають забезпечуватися і оплачуватися централізовано, тоді як ті, що поширюються на певний регіон, мають забезпечуватися на місцевому рівні» [8, 105].

Замість обіцяної фінансової децентралізації (точніше — деволуції) фактично у 2015 р. відбувся зворотний процес — подальше поглиблення централізації бюджетних відносин. Ризики адміністративно-територіальної реформи та реалізації нової бюджетної моделі в Україні перекладено на місцеві громади [18, 49].

На прикладі даних конкретного бюджету м. Умані (місто обласного підпорядкування) в Черкаській області розглянемо стан забезпеченості фінансовим ресурсом в частині освітньої та медичної субвенцій. На наше переконання, аналогічна ситуація склалась в більшості міських бюджетів України.

Понад 1/2 видатків місцевих бюджетів України спрямовується на фінансування освіти та охорони здоров'я: в структурі видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією за 9 місяців 2015 р. частка видатків на цю мету склала 53,6% від загального обсягу видатків [9], з бюджету м. Умань на освіту та охорону здоров'я за аналогічний період було спрямовано 47,5% усіх видатків бюджету [11]. До 80% видатків досліджуваного бюджету спрямовувалось на оплату праці працівників бюджетних установ з нарахуваннями (табл. 1).

Заплановані обсяги видатків з оплати праці на початок 2015 р. були меншими за фактичне виконання 2014 р. по освітній субвенції — на 13,5%, по медичній — на 22,3%. Обсяги субвенцій забезпечували галузь охорони здоров'я лише на 63%, а загальноосвітні школи — на 86% від наймінімальнішої потреби [4; 16]. Негативно вплинуло на видаткову частину і підвищення цін на енергоносії — видатки на дану мету збільшились майже в 2 рази.

У 2015 р. 46,6 млн грн додаткових доходів міського бюджету було спрямовано на покриття дефіциту по заробітній платі та енергоносіях, в т.ч. по медичній та освітній субвенціях — 45,2 млн грн (табл. 2).

Протягом року сума дефіциту в коштах зростала в зв'язку з підвищенням соціальних стандартів з 1 вересня 2015 р. (в держбюджеті [6] таке підвищення на початку року планувалось з 1 грудня 2015 р.). З огляду на наведене вище, ОМС вживали всі можливі заходи зі зменшення дефіциту по виплаті заробітної плати (табл. 3) та енергоносіях. Власними силами (коштами міського бюджету) дефіцит по заробітній платі покрили більш ніж на 2/3, із державного бюджету — по охороні здоров'я — на 21,0%, по освіті — на 17,3%.

За рахунок вжитих заходів у 2015 р. у повному обсязі проведено виплату заробітної плати працівникам бюджетних установ у гарантованих державою розмірах та з урахуванням індексації, а також проведено розрахунки за енер-

гоносії та інші захищені видатки – кредиторська заборгованість з захищених статей видатків міського бюджету (без урахування субвенцій з державного бюджету), станом на 01.01.2016 відсутня.

Таблиця 1. Склад та структура видатків бюджету м. Умань на охорону здоров'я та освіту за економічною класифікацією (загальний та спеціальний фонди)*

Показники		Оплата праці з нарахуваннями	Медикаменти та перев'язувальні матеріали	Продукти харчування	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	Інші поточні видатки	Капітальні видатки	Всього видатків
Видатки на охорону здоров'я								
2012	Факт, тис. грн	60640,8	2579,7	706,1	7521,5	3577,8	653,9	75679,8
	Питома вага, %	80,1	3,4	0,9	10,0	4,8	0,8	100,0
2013	Факт, тис. грн	60318,3	3057,3	1054,7	5745,8	3780,2	2309,4	76265,7
	Питома вага, %	79,1	4,0	1,4	7,5	5,0	3,0	100,0
2014	Факт, тис. грн	59130,5	2903,1	1334,3	6407,0	2779,0	317,1	72871,0
	Питома вага, %	81,1	4,0	1,8	8,8	3,9	0,4	100,0
2015	План на початок року, тис. грн	45958,0	2398,9	1384,0	12018,8	3494,5	55,0	65309,2
	У відношенні до факту 2014 р.	77,7	82,6	103,7	187,6	125,7	17,3	89,6
	Факт, тис. грн	69118,6	4707,8	1484,2	14571,8	5801,9	358,7	96043,0
	Питома вага, %	72,0	4,9	1,5	15,2	6,0	0,4	100,0
Видатки на освіту								
2012	Факт, тис. грн	75916,6	11,0	7049,8	14114,4	2641,0	819,8	100552,6
	Питома вага, %	75,5	0,0	14,1	14,1	2,6	0,8	100,0
2013	Факт, тис. грн	81409,8	6,4	8346,7	17783,1	2977,6	2340,1	112863,7
	Питома вага, %	72,1	0,0	7,4	15,8	2,6	2,1	100,0
2014	Факт, тис. грн	84295,7	0,7	9019,4	8847,0	3401,8	1897,7	107462,3
	Питома вага, %	78,4	0,0	8,4	8,2	3,2	1,8	100,0
2015	План на початок року, тис. грн	72923,0	11,4	9592,0	25024,0	2846,1	1134,9	111531,4
	У відношенні до факту 2014 р.	86,5	-	106,3	майже у 3 рази	83,7	59,8	103,8
	Факт, тис. грн	99369,5	14,0	11955,9	25921,2	5360,0	2901,4	145522,0
	Питома вага, %	68,3	0,0	8,2	17,8	3,7	2,0	100,0

* складено за даними [11].

Дефіцит кошторису м. Умань вдалося подолати, але загалом, ситуація із забезпеченістю фінансовим ресурсом відділу охорони здоров'я катастрофічна: потреба у видатках на придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів на 2015 р. обрахована в сумі 41422,1 тис. грн відповідно до проведеного моніторингу лікування хворих в лікувальних установах та фактичної вартості медикаментів, обсяг видатків на дану мету покриває потребу лише на 5% (фактична вартість 1 ліжко-дня складає 3,97 грн при мінімальній потребі у 180,88 грн); на придбання продуктів харчування на 2015 р. передбачено 25% від потреби,

обрахованої головним розпорядником коштів (при розрахунковій потребі 25,20 грн, заплановано – 6,08 грн); технічний стан автомобілів швидкої допомоги є вкрай складним, вони всі мають знос 100%, але продовжують обслуговувати заклади охорони здоров'я, деяке медичне обладнання використовується вже понад 35–40 років. За браком коштів оновити матеріально-технічну базу немає можливості.

Таблиця 2. Дефіцит в коштах на заробітну плату з нарахуваннями та енергоносії в частині освітньої та медичної субвенцій, тис. грн*

Показники	Дефіцит на початок 2015 р.	Сума зростання дефіциту за рахунок індексації та підвищення заробітної плати протягом 2015 р.	Всього дефіцит по оплаті праці та енергоносіях, що планується подолати протягом 2015 р.	Всього проведено заходів щодо зменшення дефіциту
Медична субвенція всього, в т.ч.	18708,6	8586,5	27295,1	27295,1
- заробітна плата з нарахуваннями	16155,6	8586,5	24742,1	24742,1
- енергоносії	2553	0	2553	2553
Освітня субвенція всього, в т.ч.	10205,8	7726,6	17932,4	17932,4
- заробітна плата з нарахуваннями	9633,1	7726,6	17359,7	17359,7
- енергоносії	572,7	0	572,7	572,7
ВСЬОГО	28914,4	16313,1	45227,5	45227,5

* складено за даними [4; 11; 16].

В умовах зниження доходів населення ціни на медикаменти невпинно зростають, як наслідок – лікування стає недоступним для незахищених верств населення. Ще в IV ст. до н.е. авторами трактату «Гуань-Цзи» зазначалося, що «має бути контроль цін по всій країні, не можна допускати стихійного ціноутворення торговцями та спекулянтами» [12, 18].

Неможливо не погодитись із авторами «Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я», які стверджують, що наявна модель фінансування системи охорони здоров'я неефективна, не здатна забезпечувати належну віддачу системи (надання медичних послуг прийнятної якості в необхідному обсязі та фінансовий захист населення від витрат у випадку хвороби) відповідно до обсягу коштів, що цією системою споживається. Навіть за теперішнього обсягу фінансування система охорони здоров'я України могла б забезпечувати кращі результати [14].

За словами одного з розробників Концепції [14] – заступника Міністра охорони здоров'я І. Перегінця, зміни в системі фінансування медичних закладів передбачають перехід від абстрактної «безкоштовної» охорони здоров'я до конкретно визначеного державного гарантованого пакету медичних послуг, від бюджетних закладів охорони здоров'я до автономних некомерційних державних чи муніципальних підприємств, від фінансування ліжко-місця – до оплати за надані медичні послуги за принципом «гроші йдуть за пацієнтом» [13].

Таблиця 3. Проведено заходів зі зменшення дефіциту в коштах на оплату праці з нарахуваннями в частині освітньої та медичної субвенцій, тис. грн*

Джерела покриття дефіциту	В галузі «Охорона здоров'я»	Частка у відшкодуванні дефіциту	В галузі «Освіта»	Частка у відшкодуванні дефіциту
За рахунок коштів міського бюджету, в т.ч.	13110,1	75,5	18708,4	75,6
- вільний залишок	560,0	3,2	705,0	2,8
- перевиконання дохідної частини	12107,7	69,7	17539,4	70,9
- оптимізація видатків, перерозподіл коштів	442,4	2,5	464,0	1,9
За рахунок заходів бюджетних установ, в т.ч.	610,2	3,5	1766,3	7,1
- реформування галузі, скорочення штатної чисельності	266,2	1,5	-	
- залучення субвенцій з районних та обласного бюджетів	-	-	43,0	0,2
- кошти спеціального фонду, батьківська плата	-	-	229,8	0,9
- утримання вакантних посад, зменшення виплат стимулюючого характеру	16,0	0,1	1018,6	4,1
- перебування працівників у відпустці без збереження заробітної плати	328,0	1,9	474,9	1,9
За рахунок коштів державного бюджету	3639,4	21,0	4267,4	17,3
Всього заходів з подолання дефіциту	17359,7	100,0	24742,1	100,0

* складено за даними [11; 15; 16].

На нашу думку, запропонований процес реформування потребує часу, терпіння та значних витрат. В найближчій перспективі для вирішення проблем забезпечення охорони здоров'я медикаментами, оновлення матеріально-технічної бази та надання населенню країни медичних послуг, гарантованих у ст. 49 Конституції України [1] пропонуємо використовувати на дану мету як джерела додаткових фінансових ресурсів:

- надходження від акцизного збору з кінцевого продажу пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів (відповідно до внесених змін у Податковий кодекс України [3] даний податок запроваджено з 01.01.2015, але він має носити цільовий характер використання);

- провести маркування шкідливих для здоров'я продуктів та ввести на них податок (в перспективі внести зміни до Податкового кодексу України та ін. нормативно-правових актів та ввести в дію даний податок).

У такий спосіб населення, сплативши податки, отримає медичні послуги, для виробників буде стимул виробляти продукти кращої якості, а держава буде скорочувати споживання шкідливих продуктів.

Дещо краща ситуація з матеріально-технічним забезпеченням спостерігається по відділу освіти за рахунок спонсорських допомог, батьківських коштів та інших надходжень до спеціального фонду.

Виконання бюджету м. Умань у 2016 р. знову ускладнюється дефіцитом коштів освітньої та медичної субвенцій з державного бюджету та невизначеністю джерел фінансування професійних ліцеїв та інших пільг:

1. *Фінансування шкіл.* Обсяг освітньої субвенції, передбаченої чинним законодавством, забезпечує лише 78,8% від потреби [17] і лише на 3,1% більше від аналогічного показника 2015 р., при доведеному Міністерством фінансів України середньому індексі інфляції у 2016 р. в розмірі 12%.

2. *Фінансування медичної галузі.* Обсяг медичної субвенції, доведений місту на 2016 р. забезпечує лише 57,8% від потреби [17] та на 2,4% менше за показник 2015 року.

3. *Фінансування професійних ліцеїв за рахунок міського бюджету.* Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» [7], на відміну від попередніх років, у 2016 р. передбачено утримання за рахунок бюджету міста Умані двох професійно-технічних навчальних закладів, що є суттєвим додатковим навантаженням на бюджет міста та не підтверджується очікуваними надходженнями в міський бюджет протягом 2016 року.

Відповідно до ст. 85 Бюджетного кодексу України [2], передача на міський бюджет ліцеїв мала б супроводжуватися наданням на дану мету фінансового ресурсу, проте жодних додаткових фінансових асигнувань та управлінських функцій ОМС не передано. У 2015 р. ліцеї фінансувались за рахунок обласного бюджету, за отримання коштів з державного бюджету у вигляді субвенції на підготовку робітничих кадрів, в 2016 р. такі субвенції не передбачено.

4. *Щодо пільгових перевезень, надання пільг на послуги зв'язку та інших пільг (разовий проїзд, санаторно-курортне лікування тощо) окремим категоріям громадян.* Впродовж останніх років інші пільги надавались за рахунок цільової державної субвенції. На сьогоднішній день, незважаючи на збереження редакції ст. 102 Бюджетного кодексу України [2], яка передбачає фінансування даних пільг за рахунок субвенції з державного бюджету, в Законі України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» [7] такі видатки не передбачені, а зміни законодавства в частині фінансування пільг за рахунок коштів міського бюджету не внесені, як наслідок – ОМС не мають законодавчих підстав передбачити дані видатки в міському бюджеті на 2016 р., в т.ч. і на погашення заборгованості за минулий рік (з лютого поточного року пільгові міські перевезення не здійснюються).

5. *Щодо втрат доходів міського бюджету внаслідок надання державою податкових пільг.* Відповідно до внесених змін у Податковий кодекс України у 2016 р. надаються пільги зі сплати земельного податку державним установам та організаціям [5], що суперечить ст. 103 Бюджетного кодексу України [2], де зафіксовано, що надання державою податкових пільг, які зменшують доходи місцевих бюджетів, має супроводжуватися наданням додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на компенсацію відповідних втрат доходів місцевих бюджетів. Проте в державному бюджеті на 2016 р. для бюд-

жету м. Умань така дотація не передбачена, що зменшує фінансовий ресурс на виконання делегованих державою видаткових повноважень.

Отже, варто очікувати, що додаткові надходження у 2016 р. знову підуть на покриття видатків, які б мали забезпечуватись державними коштами — запроваджена децентралізація не дає можливості для розвитку відповідних територій. В результаті запровадженої податково-бюджетної реформи затвердженої на початок 2015 р. план перевиконано майже вдвічі. Додаткові надходження міського бюджету можна було б спрямувати на покращення благоустрою міста, капітальний ремонт доріг, покращення матеріально-технічної бази бюджетних установ, але, на жаль, майже все перевиконання бюджету було використано на покриття дефіциту на оплату праці працівників бюджетних установ та на енергоносії по медичній та освітній субвенціях.

Висновки і пропозиції. Проведені дослідження показали, що на сьогоднішній день: збільшується база оподаткування, виділяються субвенції з державного бюджету на охорону здоров'я і освіту, надходження загального фонду збільшуються майже вдвічі, але для розвитку територіальних громад можливостей немає.

Фактично, обов'язок держави по фінансуванню встановлених державою пільг та субвенцій перекладено на ОМС: освіта і охорона здоров'я забезпечуються державними субвенціями лише на рівні минулого року, незважаючи на задеклароване підвищення соціальних стандартів; фінансування ліцеїв швидше за все ляже додатковим тягарем на плечі міського бюджету; питання пільгового перевезення також не вирішено на державному рівні.

Виходячи з результатів дослідження, пропонуємо:

1) при визначенні розміру субвенцій з державного бюджету на освіту та охорону здоров'я необхідно враховувати фактичні видатки галузей за минулий рік та індекс інфляції, закладений в державний бюджет на наступний рік;

2) враховуючи, що професійно-технічні заклади є державними закладами, виконують держзамовлення на підготовку робітничих кадрів, фінансування на їх утримання має проводитись тільки за рахунок державного бюджету;

3) у разі ненадання територіальним громадам субвенції з державного бюджету на інші пільги мають бути внесені зміни до Бюджетного кодексу України (ст. 89, 91, 102);

4) виділити з державного бюджету на 2016 р. додаткову дотацію на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок наданих державою пільг по земельному податку.

Над формуванням моделі чіткого розподілу повноважень за рівнями (місцевий, субрегіональний, регіональний) за принципом субсидіарності та закріпленням за повноваженнями ОМС достатнього обсягу фінансового ресурсу варто ще попрацювати. Безсумнівно, для сучасної України на даному етапі розвитку ключовими завданнями є глибоке системне реформування як освіти, так і охорони здоров'я — це і оптимізація мережі закладів, і надання якісних освітніх та медичних послуг, і розробка систем фінансування галузей, і забезпечення нормативно-правового поля діяльності. Ці реформи вимагають від уряду активних виважених дій та врахування досвіду як зарубіжних колег,

так і врахування нинішнього рівня життя населення та економічної ситуації в країні.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР зі змінами та доповн // zakon.rada.gov.ua.

Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR zi zminamy ta dopovn // zakon.rada.gov.ua.

2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI зі змінами та доповн. // zakon.rada.gov.ua.

Biudzhetniy kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI zi zminamy ta dopovn. // zakon.rada.gov.ua.

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами та доповн. // zakon.rada.gov.ua.

Podatkovy kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI zi zminamy ta dopovn. // zakon.rada.gov.ua.

4. Міжбюджетні трансферти (базова та реверсна дотації, освітня та медична субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам) на 2015 рік: Додаток № 6 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28.12.2014 № 80-VIII із змінами // zakon.rada.gov.ua.

Mizhbiudzhetni transferty (bazova ta reversna dotatsii, osvitnia ta medychna subventsii z derzhavnoho biudzhetu mistsevym biudzhetam) na 2015 rik: Dodatok № 6 do Zakonu Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2015 rik» vid 28.12.2014 № 80-VIII iz zminamy // zakon.rada.gov.ua.

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для надання освітніх послуг дошкільними та загальноосвітніми навчальними закладами недержавної форми власності: Закон України від 17.07.2015 № 654-VIII // zakon.rada.gov.ua.

Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo stvorennia spriyatlyvykh umov dlia nadannia osvitnikh posluh doshkil'nymy ta zahalnoosvitnimy navchalnymy zakladamy nederzhavnoi formy vlasnosti: Zakon Ukrainy vid 17.07.2015 № 654-VIII // zakon.rada.gov.ua.

6. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України від 28.12.2014 №80-VIII зі змінами та доповн.// zakon.rada.gov.ua.

Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2015 rik: Zakon Ukrainy vid 28.12.2014 №80-VIII zi zminamy ta dopovn.// zakon.rada.gov.ua.

7. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 № 928-VIII // zakon.rada.gov.ua.

Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2016 rik: Zakon Ukrainy vid 25.12.2015 № 928-VIII // zakon.rada.gov.ua.

8. *Бюкенен Дж., Масгрейв Р.* Суспільні фінанси і суспільний вибір: два протилежних бачення держави. – К.: КМ Академія, 2004. – 175 с.

Biukenen Dzsh., Mashreiv R. Suspilni finansy i suspilnyi vybir: dva protylezhnykh bachennia derzhavy. – К.: КМ Академія, 2004. – 175 с.

9. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень-вересень 2015 р. / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін. // www.ibser.org.ua.

Biudzhetniy monitorynh: Analiz vykonannia biudzhetu za sichen-veresen 2015 r. / V.V. Zubenko, I.V. Samchynska, A.Iu. Rudyk ta in. // www.ibser.org.ua.

10. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / І.О. Луніна, О.П. Кириленко, А.В. Лучка та ін.; За ред. І.О. Луніної. – К.: НАН України, Інститут економіки та прогнозування, 2010. – 320 с.

Dyversyfikatsiia dokhodiv mistsevyykh biudzhativ / I.O. Lunina, O.P. Kyrylenko, A.V. Luchka ta in.; Za red. I.O. Luninoi. – К.: NAN Ukrainy, Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia, 2010. – 320 s.

11. Звіти про виконання бюджету міста Умань форми № 2ммб за 2012–2015 рр. // Уманська міська рада. Виконавчий комітет // vk.uman-rada.gov.ua.

Zvity pro vykonannia biudzhetu mista Uman formy № 2mmb za 2012–2015 rr. // Umanska miska rada. Vykonavchyy komitet // vk.uman-rada.gov.ua.

12. История экономических учений / Под ред. В.А. Жамина, Е.Г. Василевского. – М.: Московский университет, 1989. – Ч. 1. – 368 с.

Istoriia ekonomicheskikh uchenii / Pod red. V.A. Zhamina, E.G. Vasilevskogo. – М.: Moskovskii universitet, 1989. – Ch. 1. – 368 s.

13. Колегія МОЗ України підвела підсумки 2015 року та визначила завдання щодо реформування медичної галузі на поточний рік / Прес-служба МОЗ України, 08.04.2016 // www.moz.gov.ua.

Kolehiia MOZ Ukrainy pidvela pidsumky 2015 roku ta vyznachyla zavdannia shchodo reformuvannia medychnoi haluzi na potochnyi rik / Pres-sluzhba MOZ Ukrainy, 08.04.2016 // www.moz.gov.ua.

14. Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я України / Робоча група з питань реформи фінансування охорони здоров'я при МОЗ України: І.Б. Перегінєць, Л.Г. Карпінська, В.Л. Якубівський та ін. // www.moz.gov.ua.

Kontseptsiia reformy finansuvannia systemy okhorony zdorov'ia Ukrainy / Robocha hrupa z pytan reformy finansuvannia okhorony zdorov'ia pry MOZ Ukrainy: I.B. Perehinet, L.H. Karpinska, V.L. Yakubivskiy ta in. // www.moz.gov.ua.

15. Про заходи щодо активізації роботи з наповнення міського бюджету, економного та раціонального використання коштів міського бюджету, передбачених на утримання органів місцевого самоврядування та установ і закладів бюджетної сфери: Рішення виконавчого комітету Уманської міської ради від 26.02.2015 № 55 // Уманська міська рада. Виконавчий комітет // vk.uman-rada.gov.ua.

Pro zakhody shchodo aktyvizatsii roboty z napovnennia miskoho biudzhetu, ekonomnoho ta rationalnoho vykorystannia koshtiv miskoho biudzhetu, peredbachenykh na utrymattia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta ustanov i zakladiv biudzhetnoi sfery: Rishennia vykonavchoho komitetu Umanskoï miskoi rady vid 26.02.2015 № 55 // Umanska miska rada. Vykonavchyi komitet // vk.uman-rada.gov.ua.

16. Про міський бюджет на 2015 рік: Пояснювальна записка до рішення сесії Уманської міської ради від 30.01.2015 № 2-66/6 // Уманська міська рада. Виконавчий комітет // vk.uman-rada.gov.ua.

Pro miskyi biudzhets na 2015 rik: Poiasniuvalna zapyska do rishennia sesii Umanskoï miskoi rady vid 30.01.2015 № 2-66/6 // Umanska miska rada. Vykonavchyi komitet // vk.uman-rada.gov.ua.

17. Про міський бюджет на 2016 рік: Пояснювальна записка до рішення сесії Уманської міської ради від 25.12.2015 № 2-3/7 зі змінами // Уманська міська рада. Виконавчий комітет // vk.uman-rada.gov.ua.

Pro miskyi biudzhets na 2016 rik: Poiasniuvalna zapyska do rishennia sesii Umanskoï miskoi rady vid 25.12.2015 № 2-3/7 zi zminamy // Umanska miska rada. Vykonavchyi komitet // vk.uman-rada.gov.ua.

18. Тулуш Л.Д. Дохідна база сільських бюджетів в умовах фіскальної децентралізації в Україні // Економіка АПК. – 2015. – №3. – С. 39–50.

Tulush L. D. Dokhidna baza silskykh biudzhetsiv v umovakh fiskalnoi detsentralizatsii v Ukraini // Ekonomika APK. – 2015. – №3. – С. 39–50.